

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 22 februari 1927 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av emeritilöner för biskopar.

I en till riksdagen avlåten, den 4 januari 1927 dagtecknad proposition nr 25 har Kungl. Maj:t, under åberopande av dels propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden för den 23 september 1926 och berörda den 4 januari dels ock kyrkomötets, propositionen jämväl bilagda skrivelse den 28 oktober 1926 (nr 17) föreslagit riksdagen besluta,

dels att från biskopslöneregleringsfonden må utgå två emeritilöner till biskopar, vardera emeritilönen å 9,000 kronor, jämte dyrtidstillägg efter enahanda grunder, som gälla för f. d. befattningshavare i statens tjänst med s. k. ny pension,

dels ock att för åtnjutande av sådan emeritilön skola gälla följande villkor och bestämmelser:

att biskop skall vara skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, när han fyllt 75 år;

att biskop, som fyllt 70 år eller som fyllt 65 år och tillika på grund av sjukdom är för framtiden oförmögen att förvalta sitt ämbete, må kunna på därom gjord ansökan erhålla emeritilön;

att Konungen utser innehavare av emeritilön;

att, innan emeritilön efter innehavares frånfälle ånyo utdelas, undersökning skall verkställas, huruvida biskopslöneregleringsfondens ställning medgiver, att ifrågavarade emeritilön fortfarande utgår från fonden;

att emeritilön skall utgå intill slutet av den månad, varunder innehavaren avlidit, ävensom att, därest han efterlämnar änka eller barn, som, därest emeritilön icke tilldelats honom, varit berättigade till tjänst- eller nådår, änkan eller barnen skola äga uppbära emeritilönen intill utgången av den tid, under vilken tjänst- och nådårsförmån eljest skolat åtnjutas;

att de ytterligare föreskrifter i frågan, som kunna finnas erforderliga, skola meddelas av Konungen;

samt att dessa bestämmelser skola träda i kraft den 1 maj 1927, dock att biskop, som vid berörda tidpunkt redan är utnämnd, icke skall vara skyldig att,

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 8 saml. 11 häft. (Nr 16.)

då han fyllt 75 år, med åtnjutande av emeritilön avgå från sin tjänst med mindre särskilt förbehåll intagits i hans fullmakt.

Ifrågavarande proposition har hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling.

I ovanberörda statsrådsprotokoll för den 23 september 1926 lämnar föredragande departementschefen till en början en redogörelse för den tidigare behandlingen av den nu föreliggande frågan om beredande av emeritilön eller pension åt biskopar.

Utskottet, som beträffande nyssnämnda statsrådsprotokoll i övrigt hänvisar till propositionen, vill här erinra om följande.

Efter det frågan förevarit vid åtskilliga kyrkomöten, avläts, i anledning av framställning av 1903 års kyrkomöte, proposition i ämnet till 1904 års riksdag med förslag om riksdagens medgivande, att ur biskopslöneregleringsfonden finge, efter Kungl. Maj:ts beprövande, utgå en pension åt ärkebiskop eller biskop på 6,000 kronor årligen, under villkor att pensionen icke finge tilldelas annan än den, som uppnått 70 års ålder, samt att ärkebiskop eller biskop, som därefter utnämndes, vore skyldig att vid fyllda 70 års ålder avgå från ämbetet, så snart pension åt honom bereddades och Kungl. Maj:t ej på grund av särskilda omständigheter funne det vara för kyrkans tjänst gagneligt, att han tills vidare kvarstode i ämbetet.

Förslaget föll emellertid genom olika beslut av kamrarna.

Efter framställning av 1908 års kyrkomöte avläts sedermera till 1909 års riksdag proposition, innefattande enahanda förslag som år 1904, men även denna gång föll förslaget genom kamrarnas olika beslut.

Frågan återupptogs sedermera på grund av motioner vid 1925 års kyrkomöte, som hemställde om åtgärders vidtagande för beredande av minst två biskopspensioner, vardera på 9,000 kronor årligen, att ur biskopslöneregleringsfonden efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå till biskop, som uppnått 75 års ålder, då han skulle vara skyldig avgå från ämbetet, med rättighet dock för honom att avgå vid fyllda 70 år eller, där han på grund av sjukdom blivit oförmögen att förvalta sitt ämbete, vid fyllda 65 år, allt under förutsättning att pension kunde beredas.

I ett den 29 januari 1926 avgivet gemensamt utlåtande över kyrkomötets berörda framställning anförde *kammarkollegiet och statskontoret* bland annat, att de icke hade något att erinra mot det föreslagna pensionsbeloppet men att, då biskopslöneregleringsfonden borde och kunde tagas i anspråk för ändamålet, antalet pensioner borde begränsas till två. Beträffande den föreslagna åldersgränsen hade ämbetsverken förut uttalat sig för en tidigare avgångsålder men gjorde nu icke någon erinran mot de föreslagna åldersgränserna, i synnerhet om antalet pensioner begränsades till två. Ämbetsverken hemställde, att förslag måtte överlämnas till riksdagen med begäran om dess samtycke därtill, att från biskopslöneregleringsfonden finge utgå två pensioner, vardera till årligt belopp av 9,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå till biskop, som uppnått 75 års ålder, då han skulle vara skyldig avgå från ämbetet, med rättighet

dock för honom att avgå vid fyllda 70 år eller, därest han på grund av sjukdom vore oförmögen att förvalta sitt ämbete, vid fyllda 65 år, allt under förutsättning att pension kunde beredas.

Departementschefen anför härefter för egen del följande.

”Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, har frågan om biskoparnas pensionering två gånger — åren 1904 och 1909 — varit underställd riksdagens prövning utan att någon lösning kunnat vinnas. Att jag nu anser mig böra i anledning av kyrkomötets framställning upptaga ifrågavarande spörsmål till förnyat övervägande beror på, att frågan enligt min mening under de gångna åren kommit i förändrat läge, ity att åtskilliga av de under riksdagsförhandlingarna framförda invändningarna numera förlorat sin bärande kraft.

Departementschefen.

Så har frågan om prästerskapets pensionering vunnit sin lösning — låt vara i begränsad omfattning — och man har möjlighet att för biskoparnas del anknyta till de principer, på vilka 1910 års lag om emeritlöner för präster är uppbyggd. Vidare har indragningen av biskopsprebendena blivit genomförd i den utsträckning, som ansetts lämplig. Endast ett dylikt prebende — Visby — finnes kvar. Slutligen har biskopslöneregleringsfonden, oaktat den ökning i utgifterna, som föranletts av prebendeindragningen, successivt tillvuxit och numera vunnit sådan styrka, att den utan svårighet lär kunna bära kostnaden för ett par biskops pensioner. Uppgifter till belysning av fondens utveckling under den gångna tiden och dess nuvarande ställning finnas sammanförda i här efteråt intagna tabeller A och B.¹⁾

Av tabellerna inhämtas, att fonden under de däri angivna åren endast två gånger måst vidkännas större utgifter än som motsvaras av inkomsterna. I det ena fallet, budgetperioden 1 januari—30 juni 1923, uppgår minskningen till något över 5,000 kronor. I det andra fallet, år 1919, minskades däremot fonden med öfver 82,000 kronor. Vid ett studium av tabell B finner man, att under sistnämnda år ur fonden bestredos, jämte annat, större engångsutgifter till ett sammanlagt belopp av öfver 166,000 kronor. De i tabell B redovisade diverse större engångsutgifterna uppgå till sammanlagt ej mindre än öfver 285,239 kronor, och i denna utsträckning torde engångsutgifter framdeles knappast vara att befara. Med hänsyn tagen även till detta förhållande synes man hava all anledning antaga, att fondens bärkraft skall visa sig tillräcklig för att utan åsidosättande av dess övriga uppgifter bestrida kostnaderna för de nu föreslagna biskops pensionerna.

Såsom ett skäl mot biskops pensioneringen har anförts, att biskoparna icke såsom andra befattningshavare få vidkännas några pensionsavgifter. Häremot kan erinras, att icke heller församlingspräster lämnat några bidrag till sin pensionering, ett förhållande, som ju sammanhänger med att prästerskapet ej har någon ovillkorlig rätt till pension vid viss ålder. För biskoparnas del torde pensioneringen böra anordnas på likartat sätt, d. v. s. göras beroende av om medel finnas tillgängliga. En konsekvens av att inga pensionsavgifter erlagts blir givetvis — såsom även föreslagits —, att pensionerna sättas något lägre än för andra befattningshavare i jämförlig chefsställning.

I diskussionen om biskoparnas pensionering har ofta framhållits, att denna fråga borde lösas först i samband med spörsmålet om en allmän omreglering av biskoparnas löner. Denna invändning har givetvis ett visst berättigande, men man får å andra sidan icke förbise, att pensionsfrågan *kan* lösas oberoende av löner regleringsfrågan, och att starka skäl tala för en sådan anordning. Lå-

¹⁾ Tabellerna här uteslutna och hänvisas i avseende å dem till propositionen.

neregleringsfrågan synes nämligen vara av jämförelsevis svårlöst beskaffenhet, och den i ämnet verkställda utredningen är numera i vissa avseenden föråldrad. Fastän det är min avsikt att inom en nära framtid upptaga denna fråga till behandling, torde det därför komma att dröja åtskillig tid, innan framställning till riksdag och kyrkomöte kan göras om ny definitiv löneroglering för biskoparna. Däremot synes möjligt att redan nu vinna en åtminstone provisorisk lösning av pensionsfrågan. Någon risk att man härigenom skulle i något avseende föregripa en kommande löneroglering synes icke vara för handen.

Såsom framgår av vad jag här förut anfört, anser jag icke de skäl, som anförts för ett undanskjutande tills vidare av frågan om biskoparnas pensionering, vara av någon avgörande betydelse. Vid sådant förhållande och då jag anser det vara av vikt, att möjlighet beredes till pensionering av sådana biskopar, som på grund av hög ålder eller sjukdom icke äro fullt tjänstdugliga, finner jag mig böra tillstyrka framläggande av förslag till kyrkomötet i sådant syfte.

Jag övergår nu till att lämna en redogörelse för den av mig föreslagna anordningen av biskops pensionering.

Därvid vill jag till en början uppehålla mig vid benämningen av de nu ifrågasatta pensionerna. Det har synts mig, som om starka skäl tala för, att — i likhet med vad som redan är fallet i fråga om församlingsprästerskapet — man här upptoge benämningen *emeritilöner*. Härigenom framhålles skillnaden från egentliga pensioner, till vilken vederbörande är skyldig att bidra med föreskrivna pensionsavgifter men som han å andra sidan är berättigad att erhålla.

I övrigt har jag ansett mig kunna ansluta mig till det av kammarkollegiet och statskontoret i deras gemensamma utlåtande den 29 januari 1926 framlagda förslaget, såväl i fråga om emeritilönernas antal — två — som i fråga om deras storlek — 9,000 kronor. Jag har icke heller funnit något att erinra i fråga om de av ämbetsverken föreslagna villkoren och förutsättningarna för erhållande av emeritilön.

Stadgandet, att biskop vid fyllda 75 år skall vara *skyldig* att avgå med emeritilön, kan givetvis endast hava avseende på de redan utnämnda biskopar, i fråga om vilka sådant förbehåll intagits i fullmakterna. Såsom redan tidigare framhållits, har från och med år 1904 i biskopsfullmakterna inryckts förbehåll för vederbörande att underkasta sig de föreskrifter rörande pension, som kunna varda meddelade. Av de nuvarande biskoparna äro endast två utnämnda före berörda tidpunkt.

Den för biskops frivilliga avgång från ämbetet föreslagna åldern, 70 år, är visserligen lägre än den för närvarande jämlikt lagen om emeritilöner för präster gällande, 75 år. Men dels är sedan flera år frågan om en sänkning av nämnda ålder till 70 år aktuell och dels äro de krav, som måste ställas på en stiftschef, vida högre än de, som i allmänhet kunna ställas på det övriga prästerskapet. Av dessa orsaker har jag ansett mig kunna även i detta hänseende ansluta mig till ämbetsverkens förslag.

Jag vill erinra därom, att Kungl. Maj:t redan förut denna dag beslutat att till kyrkomötet avlåta skrivelse (nr 11) angående ändrade bestämmelser i fråga om den stärbhus eller präst tillförsäkrade förmånen av tjänst- och nådår. Vad däri föreslagits avser jämväl biskopliga emeriti och deras efterlevande.

Å emeritilön, som tillkommer biskop eller, efter hans frånfälle, under tid, som motsvarar tjänst- och nådår, hans därtill berättigade efterlevande, bör uppenbarligen utgå dyrtidstillägg. Detta tillägg, som jämväl bör gäldas av biskopslönerogleringsfonden, torde få utgå efter enahanda grunder, som gälla för f. d. befattningshavare i statens tjänst med s. k. ny pension.

De ytterligare föreskrifter i ämnet, som kunna visa sig vara av behovet påkallade, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda."

Då frågan vore av den art, att för densammas lösning erfordrades bifall av såväl riksdag och kyrkomöte och ett snabbt ordnande av pensionsfrågan syntes departementschefen vara av behovet påkallat, blev enligt Kungl. Maj:ts beslut ärendet hänskjutet till 1926 års kyrkomöte, vars medgivande alltså begärdes för genomförande av det förslag, som nu förelagts riksdagen.

Kyrkomötet förklarade sig icke hava något att erinra mot Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Frågan om beredande av emeritilön eller pension åt biskopar har, såsom av det anförda framgår, vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens och kyrkomötets prövning, men någon lösning av densamma har hittills icke kunnat vinnas. Då enligt departementschefens mening åtskilliga av de under riksdagens förhandlingar framförda invändningarna numera förlorat sin bärande kraft och frågan således syntes hava kommit i förändrat läge, har departementschefen nu ansett densamma böra upptagas till förnyat övervägande. I nyssnämnda avseende erinrar departementschefen sålunda, hurusom frågan om prästerskapets pensionering vunnit sin lösning, ehuru endast i begränsad omfattning. Vidare hade indragningen av biskopsprebendena genomförts i lämplig utsträckning och funnes endast ett dylikt prebende kvar, nämligen Visby. Slutligen hade biskopslöneregleringsfonden successivt tillvuxit och numera vunnit sådan styrka, att den utan svårighet syntes kunna bära kostnaden för två biskopspensioner.

Såsom departementschefen erinrar, har under de förda överläggningarna i ämnet framhållits, att frågan om biskoparnas pensionering borde lösas först i samband med spörsmålet om en allmän omreglering av biskoparnas löner. En sådan invändning har också givetvis sitt stora berättigande. Men härvid må icke förglömmas, att lönerregleringsfrågan, som enligt sakens natur är av svårlöst beskaffenhet, kräver en förnyad, rätt så vidlyftig utredning och att det därför kan dröja någon tid, innan densamma kan upptagas till avgörande. Det vill emellertid synas utskottet, som om vissa skäl talade för att i avvaktan härå redan nu söka vinna en provisorisk lösning av pensionsfrågan. Några farhågor för att man härigenom skulle i något avseende föregripa den blivande lönerregleringen, torde icke förefinnas.

Om utskottet således kommit till den uppfattningen, att åtskilligt talar för en lösning tills vidare av biskoparnas pensionsfråga, har utskottet likväl i avseende å det föreliggande förslaget icke kunnat undgå att giva uttryck åt vissa betänkligheter. Sålunda lär det med fog kunna ifrågasättas, huruvida det kan vara riktigt att, såsom i propositionen föreslås, bestämma en så hög åldersgräns som 75 år. Det vill snarare synas utskottet, som om goda skäl talade för att här stanna vid en ålder av 70 år i anslutning till vad 1923 års riksdag uttalade beträffande pensionsålder för präster

Utskottet.

i allmänhet. Och det lärer jämväl kunna sättas i fråga, huruvida det föreslagna pensionsbeloppet kan anses vara riktigt avvägt, särskilt i betraktande därav att biskoparna icke erlagt några avgifter till sin pensionering. Då utskottet trots de anförda betänkligheterna ansett sig böra giva sin anslutning till Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag, vill utskottet emellertid betona, att detta skett under den bestämda förutsättningen, att den nu föreslagna lösningen av pensionsfrågan är att betrakta såsom varande endast av provisorisk natur och att följaktligen det ifrågakvarande spörsmålet bör av Kungl. Maj:t upptagas till förnyad omprövning i samband med frågan om en ny definitiv löneroglering för biskoparna.

Under nu angivna förhållanden har utskottet funnit sig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och hemställer,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 25.

Stockholm den 22 februari 1927.

På bankoutskottets vägnar:

C. E. SVENSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *C. E. Svensson, Gustafsson* i Stensholm, *Lindley, Dalberg, Johansson* i Friggeråker, *Lindgren, Andersson* i Hedsta och *Abrahamsson*;

från andra kammaren: herrar *Borggren, Winkler, Bäcklund, Lovén, Wikström, Paulsen, Ernfors* och *Heiding*.